

VISSZHANG.

Szádeczky Lajos nyugalombavonulása alkalmából írta a *Magyarság*: A kolozsvár—szegedi egyetemen megható búcsúztatás történet. Györffy István dr. rektor-professzor a Ferencz József-Tudományegyetem tanári karának teljes ülésén Szádeczky-Kardos Lajos professzort, a tudós történetirót, búcsúztatta nyugalombavonulása és kormányzói kiténtetése alkalmából. Szádeczky-Kardos professzor legrégebb tanára volt az egyetemnek, Kolozsvárott harminc éven át, Szegeden tíz év óta működött, Budapestről 1891-ben került le a kolozsvári egyetemre a sokatigérő, fiatal historikus, aki 1883-ban már a bukovinai csángók hazatelepítési akciójában is résztvett. Az abaujmegyei Szádeczky előtt Erdély különben nem volt idegen, előzőleg a Mezőség a Telesi grófnál nevelősködött és csakugyan Erdélyből is nősült, amely második hazája lett. A Zichy-expedíciónak is tagja volt, történeti irodalmi munkássága páratlan gazdag, egész könyvtárra tehető. Több munkái jórészt erdélyi vonatkozásúak, a kincses föld sok kincses történetét megírta, különösen a székekkel kapcsolatosan. Lengyel vonatkozású írásai is megjelentek, úgyhogy méltán rászolgált a Báthory István vilnai egyetem díszdoktorságára. A tudós akadémikus professzor a részletekben is alapos, színes tollú történeti író volt, akinek a világháborúban írt „haditudósításai” is igazi történeti értékek. Nemcsak ő maga szerette nagyon Erdélyt, Kolozsvárt, hanem az erdélyiek is magukénak tartották Szádeczky-Kardost, aki az erdélyi társasélet mozgalmaiból is kivette részét, az erdélyi turisztika felvirágoztatása is Szádeczky nevéhez, működéséhez fűződik, mint aki az Erdélyi Kárpát-Egyletnek lelkes, céltudatos, fáradhatatlanul építkező főtitkára volt. 1921-ben a nemzetgyűlésen a száműzött egyetemek új elhelyezéséről szóló törvénynek Szádeczky professzor, akkori képviselő, volt az előadója. A tanácsülés után, ahol Györffy rektor szeretetteljes szavakkal adta át a *Signum laudis* a távozó mesternek, a búcsúlakomán Györffy, Kogutowicz, Mészöly, Erdélyi, Fógel, Buday tanárok méltatták az ünnevelt érdemeit. A rektor magnificus ugyanekkor szép képes emléklapot adott át — a kolozsvári történeti emlékekről — Szádeczkynek, Erdély történetirójának, aki búcsúszávaiban méltatta: „azt a hazafias, nemes erdélyi szellemet, mely a kolozsvári egyetemnek életető lelke volt, melyet Szegedre is átmentettek”. Szádeczky professzort az egyetem magyar történeti szemináriumában az egyetemi ifjúság is meleg szeretettel ünnepelte.

*

Klebelsberg Kunó gróf újévi programcikkéből: „Hazafias remények, gondolatok és javítások szuggerálását várja a nemzet a harmincas évek küszöbén mindazoktól, akiket jellemük és tudásuk jobb- vagy baloldalon közszereplésre kötelez. A nemzet megköveteli, hogy gazdagabbá, tartalmasabbá tegyünk a politikai gondolkozást . . . Nemzeti katasztrófánk kulturális téren válságot nemcsak nem idézett elő, hanem ellenkezőleg: nagy föllendülés biztató előjelei mutatkoznak”. (Pesti Napló, jan. 1.)

*

A *Neues Wiener Journal* karácsonyi száma föltűnést keltő cikket közölt Giacinto Auriti bécsi olasz követ tollából. A tanulmány az osztrák és olasz történelmi sorsközösségről szól és többek között ezeket mondja: „A tagadhatatlanul latin vérkeveredés, amely az osztrákoknak valamennyi német törzs közepette olyan különleges bájt és előnyöket biztosít, ezeréves történelmi adottságok kö-

vetkezménye . . . A római kolonizáció a népek egész szellemi habitusára rányomta bélyegét; ez legjobban kiviláglik abból a tényből, hogy a katolikusok és protestánsok közötti határ ma is csaknem teljesen egybeesik a régi római Limes-szel, a latin birodalom országhatárával.

*

Surányi Miklós vezércikkéből, a Szabó Dezső Romániába költözésének ügyével kapcsolatban: „Olvastam az *Elsodort falut* és olvastam a *Segítség* című háromkötetes kiadványt. Azóta mindig elszomorodom, ha az író nevét hallom. Hát ez is lehetséges? Elég néhány kurta év, hogy egy olyan impozáns tehetség megtegyje az utat a fönségestől a neveltségességig? . . . Kétségbeejtő és lélekzetelállító tragédia ez és én csak akkor éreztem hasonló rémületet, amikor szegény Kubelikot hallottam utoljára hegedülni a vigadó nagytermében. Ha Szabó Dezsővel és Kubelikkal ez megtörténhetik, akkor mindenki eljuthat idáig, sőt máról-holnapra eljuthat és az ember sohasem tudja, hogy melyik az a reggel, amikor sajátmagában is minden, de minden összeomlott”. (Budapesti Hírlap, jan. 26.)

*

Kodály Zoltán nyilatkozata az új zenéről: „A ma embere akárhogy imádjia is a régi mestereket, érzi, hogy az ő muzsikájukból valami hiányzik, ami az új lélekben — talán még megformázatlanul — de alakul, de forr, de benne van. Ezt a valamit nehéz meghatározni s ez a valami nem oly egyszerű, hogy ki lehetne elégíteni a gépzenevel és társaival. Egy bizonyos csak s ez az, hogy a mai lélek új zenét keres s ha szomszédságban kapkod is még, holnap már ki tudja választani ez irányok közül a művészetet, mint ahogy a párisi közönség csak most tudja meglátni és elismerni Wagner zsenijét”. (Pesti Napló, dec. 25.)

*

Rockefeller 150 millió frankot adományoz a párisi egyetemnek azzal a föltétellel, hogy ugyanennyit ad hozzá a francia állam is. Az óriási összegből a Halle aux Vins mostani területén új klinikai telepet létesítenek egy olyan biológiai intézettel, amelynek nem lesz párja Európában. (Ügylátszik a magyar agrár- és banksajtó azért sokallja az egyetemekre szánt igazán szerény összegeket, mert rossz a lelkiismerete. Hol maradnak a magyar Rockefellererek?)

*

Magyar László írja Juhász Gyuláról: „ . . . A mindenkori kultuszminiszterek megfélemedtek róla, fizetéséről is, nyugdíjáról is. A szegedi egyetem néhány jószándékú tandra igyekezett ezt a nyugdíjügyet elintézni a szegedi egyetem leghatalmasabb barátjánál, Klebelsberg Kunó kultuszminiszternél, aki a kérdést végre elintézte. Úgy rendelkezett, hogy Juhász Gyula megkapja tanári nyugdíját havonta száznál jóval kevesebb pengő formájában”. (Magyar Hírlap, dec. 25.)

*

A Külügyi Társaság és a magyar propaganda-mandarinok figyelmébe. A „Revue Bleue” című kétheti folyóirat minden száma hoz egy jugoszláv és egy csehszlovák „Bulletin”-t. Magyarországról csak a kisantant szócsövén keresztül esik szó ebben az egész világon olvasott folyóiratban. A csehek Prágában illusztrált hetilapot adnak ki „L'Europe Centrale” címmel, amely sokkal elevenebb, mint az álmos „Revue de Hongrie”, amit jobb volna beszüntetni és új névvel más szerkesztőre bízni.

*

Egy boroszlói történészprofesszor — Leo Santifaller — könyvet adott ki a német akadémia támogatásával Bozen újkori írásformáiról, azzal a konklúzióval, hogy Bozen német jellegét az ott használatos betűformák is bizonyítják: az olasz humanista írás nem tudott soha meggyökerezni ebben a városban. (Talán nekünk is kellene valamit tennünk, annál is inkább, mert a Felvidék magyar jellegét és Erdély magyar kultúráját nemsokára már csak a multra vonatkozólag tudjuk majd bizonyítani . . .)

*

Napihír egy rendőri riport kapcsán: „Forbáth Magda két év óta áll a Corvin-áruház szolgálatában. 26 éves, feketehajú, csinos lány. Három évvel ezelőtt Párisban és Berlinben ismert nagy divatárucégeknél tanulta ki a női divatszakmát. Mint a Corvin konfekciós osztályának vezetője havi 560 pengő fizetést kapott”. — Kommentár a következő lehetne hozzá: „Dr. Forbáth Arisztid huszonkét év óta áll az állam szolgálatában, 46 éves, kopasz, kevésbé csinos agglegény. Huszonhárom évvel ezelőtt Párisban és Berlinben ismert nagy professoroknál tanulta az adminisztrációt és a jogtudományt. Mint a minisztérium egyik ügyosztályának vezetője miniszteri tanácsosi címmel, de osztálytanácsosi rangban havi 460 pengő fizetést kap”. Ehhez a kommentárhoz aztán nem is kellene kommentár . . .

*

Németh László írja az irodalmi kritika relativitásáról Babits Mihály új tanulmánykötetével kapcsolatban: „A különös fényű csillag, akinek Babits Vörösmartyut mutatta, a chaotikus képzetgazdagságnak az önuralom kérge alá összesűrűsödő csillaga, amely pompája teljében robban szét, nem inkább tulajdon költészetének drámája-e s talán poétai sorsának jós előrelátása is? Aminthogy Petőfi- és Arany-tanulmányunkban is nem a magunk érzékenységét dédelgettük-e a túlmodernizált Aranyban?” (Nyugat, 1929: 693.)

*

Keletgaliciában egy őskori orrszarvút ástak ki és a lengyel akadémia a telek tulajdonosát — egy szegény zsidót — tizenötezer dollárral, azaz körülbelül nyolcvanötezer pengővel jutalmazta meg. Ha a Magyar Tudományos Akadémiának ennyi pénze volna orrszarvúakra, az ellenzéki sajtó a kormányt támadná, hogy minek ez az esztelen költsékezés. Attól azonban komolyan lehet tartani, hogy valaki 15 dolláros irodalmi jutalmat alapít azzal a céllal, hogy „dolgoztassanak föl turáni őseink orrszarvú-vadászatai hősi eposz formájában”. Lengyelország határozott kulturfőlényben van fölöttünk.

*

„A kultúra pénzbe kerül — írja a Frankfurter Zeitung (dec. 27.), ami Németországban nem ujság, de nálunk ügylátszik az. — Városi tanácsüléseken, polgári összejöveteleken, újságcikkekben egyébről sincs szó, mint arról az örökös panaszról, hogy a színház, opera, könyvtár, egyetem, múzeum rengeteg pénzt emészt föl . . .” (Itt lehet rámutatni arra, hogy míg a 150.000 lakosú Würzburg városa háromszázezer márkát fizet rá évente a színházra, Szegeden némely kultúrdefetisták sokallják a Városi Színház 120.000 pengős szubvencióját.)

*

Azt írja az egyik ellenzéki lap: „. . . a jámbor újságolvasó polgár már azt is tudja, hogy a vasúti beruházásokból sem lesz semmi, sőt erős a gyanuja, hogy a februárra beigéret titokzatos építkezések megkezdése előtt is talál a miniszter.

valami jól hangzó kifogást, mely megakadályozza őt nagystílu terveinek keresztvitelében". (A helyzet tehát így áll: ha a miniszter épít, akkor tönkremegy az ország a pazarlástól; ha nem épít, akkor is tönkremegy az ország, mert nincs munkaalkalom és nem forog a pénz. Tanulság: a magyar közvélemény úgylát-szik olyan infantilis, hogy mindakét támadásra helyesel.)

*

Róma, december 12. (Az Esti Kurir tudósítójának távirata.) XI. Pius pápa beszédet intézett a katolikus missziók Rómában időző delegátusaihoz. A beszédben a pápa élesen tiltakozott az ellen, hogy a misszionáriusok politikai vagy imperialista célok szolgálatába álljanak. A misszionáriusok lelki hivatása kizár minden világi tevékenységet. Két úrnak senki sem szolgálhat — mondja az evangélium. A pápa a túlzó nacionalizmust káros jelenségnek mondja, amely a missziós ügy terén minden eredményes működést megakadályoz.

*

Surányi Miklós írja Klebelsberg Kunó gróf „Jöjjetek harmincas évek” c. könyvének megjelenése alkalmából: „Klebelsberg gróf maga is járja a világot, ő maga a legnagyobb ember, aki a hozzánk oly kegyetlen Európa fájáról minden jó gyümölcsöt leszakít, hogy azzal a maga magyarjait etethesse. Semmi keleti orientáció, semmi érzélgős turáni romanticizmus, semmi vak és babonás nyugatimádat, — Klebelsberg Kunóban nincsen semmi szentimentalizmus, a magyar kultuszminiszter meg akarja sarcolni a nyugat kultúráját, a magyar kultúrpolitikus Ady Endrével tör be Dévénynél új időknek új dalaival, ő tanulni akar a bennünket körülvevő nemzetektől, akárcsak Széchenyi, vagy Eötvös és miután megrázó sorokat ír a lechmezei, mohi, a mohácsi, a nagymajtényi, a világosi és a trianoni tragédiáról, égő optimizmussal és fürge aktivitással jelenik meg Nürnbergben, Breslauban, a berlini Collegium Hungaricum fogadóestélyén, a bécsi Collegium Hungaricum nagytermében, Westfáliában és Hannoverben, a münsteri és a göttingeni egyetemeken, Olaszországban, — ő Magyarországnak legelső kultúrügynöke, okos és leleményes, és szívós és nagyszerű ügynök, aki idecsalogatja a porosz és olasz kultuszminisztert, a német kultúra újjáépítőit, a nagy német és osztrák városok előljáróit, az okos és gyakorlati szellem eklektikusa, aki nem elégszik meg az egyoldalú germán kultúr példák lemásolásával, hanem Olasz-, Francia- és Angolországban át alvezéréivel még a tengerentúli Amerika kultúrterületeit is végigszáguldoztatja, hogy a földnek egész kerekességéből minden eltanulni valót és hasznos dolgot hozzáférhetővé tegyen a magyar fiatalság és a magyar zseni számára”. (Budapesti Hirlap dec. 20.)

*

Babits Mihály szerkesztői programnyilatkozata méltán keltett feltűnést mindenfajta irodalmi körökben: „Mi nem kívánhatjuk valahol a széien megrekeszteni a Nyugat hajóját; balszálon époly kevéssé, mint jobbon; ha balról is jöttek a friss patakok és erek, melyek folyónkat táplálták. A hajónak be kell jutni a fő-sodorba, a magyar szellemi élet centrális sodrába, hogy szabadon és szabad szelekkel haladjon a Jövő óceánja felé. Mi nem ismerünk ördögös szakadékot magyar író és magyar író közt; s a tehetségtelenség bélyegét sem szeretnők bárkire a priori rásütni, csak azért, mert más párthoz tartozik, mint magunk. Mi valóban nem ismerünk kettészakadt irodalmat. Mi a magyar irodalom egységének alapján állunk”. (Nyugat, 1930: 174.)